

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เรื่องการยอมรับการวางแผนครอบครัวได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยมากพอสมควร แต่หัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวที่ยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่นอน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากปัจจัยมีหลายปัจจัย ดังเช่น จากการศึกษาของ จิรา เจือศิริภักดี (วารสารการศึกษาและวิจัยพยาบาล : 2526) เกี่ยวกับทัศนคติและการยอมรับการวางแผนครอบครัวศึกษาเฉพาะหญิงหลังคลอดและคู่สมรสในโรงพยาบาลนครเชียงใหม่ พบว่า จากการสัมภาษณ์สตรีจำนวน 463 ราย ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง กรกฎาคม 2521 ปรากฏว่า สตรีที่มากลอดบุตรเหล่านั้นเคยใช้วิธีคุมกำเนิดมาแล้วร้อยละ 64 ซึ่งส่วนใหญ่จะคุมด้วยยาเม็ด สตรีที่ไม่ได้คุมกำเนิดมาก่อนแต่ก็ไม่ได้ตอบว่าต้องการมีบุตรถึงร้อยละ 42 ซึ่งเกิดความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องการคุมกำเนิดต่าง ๆ เช่น ไม่รู้จักวิธีคุม สามีและพ่อแม่ไม่ให้ใช้ ไม่คิดว่าจะมีลูกได้อีก กลัวและไม่สะดวกในการใช้การคุมกำเนิด เป็นต้น หลังจากการคลอดครั้งนี้แล้วสตรีเหล่านี้ก็คิดจะใช้วิธีคุมกำเนิดเพิ่มขึ้น และ 1 ใน 3 จะใช้ยาเม็ดอีก แต่มี 1 ใน 4 จะทำหมัน ฝ่ายหญิงกลัวเรื่องการทำหมันมากกว่าฝ่ายชาย

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบอื่น ๆ อีก ซึ่งในที่นี้จะได้เสนอผลงานวิจัยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยเรื่องศาสนา

วิธีการคุมกำเนิดวิธีต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนครอบครัว แต่เท่าที่ปรากฏแล้ว สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาเคร่งครัดบางศาสนา เช่น ศาสนาอิสลาม ซึ่งมีความเชื่อต่อ ๆ กันมาว่าการคุมกำเนิดโดยวิธีต่าง ๆ ที่ไม่ใช่วิธีตามธรรมชาติเป็นบาป ทำให้สตรีมุสลิมไม่ใช่วิธีการคุมกำเนิด จึงทำให้มีจำนวนบุตรสูงกว่าสตรีไทยพุทธที่ใช้วิธีการคุมกำเนิด (พีรสิทธิ์ คำานวณศิลป์ และประเสริฐ รักไทยดี : 2521) แต่จากการศึกษาของสนิท สมัยकरण และคณะ (2522) เรื่องการยอมรับการวางแผนครอบครัวในกลุ่มสตรีภาคใต้ : ศึกษา

เฉพาะกรณี อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า ศาสนาไม่ผู้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะคุมกำเนิดหรือไม่คุมกำเนิด ยกเว้นกลุ่มที่ไม่คุมกำเนิดเลย ซึ่งจากผลการวิจัยนี้แสดงถึงความเชื่อของผู้ที่นับถือศาสนาต่างกัน จะมีการยอมรับการวางแผนครอบครัวต่างกัน กล่าวคือ สำหรับผู้ที่เชื่อว่าการคุมกำเนิดเป็นบาป จะยอมรับการวางแผนครอบครัวในระดับต่ำ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาหาความสัมพันธ์ของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับต่าง ๆ กัน การยอมรับการวางแผนครอบครัว พบว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ (ยากจน) มีการยอมรับการวางแผนครอบครัวน้อยกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง (ผู้ร่ำรวย ชันโศไชย : 2517, บียะรัตน์ นิลชัยภา : 2528 มาลินี ชุ่มพฤษ : 2518 พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และประเสริฐ รุกไทยดี : 2521)

ในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจซึ่งอาจจะวัดจากรายได้ รายจ่าย หรือภาวะหนี้สิน เป็นต้น นี้แล้ว ควรจะพิจารณาถึงลักษณะงานอาชีพด้วย เพราะลักษณะการทำงานนอกบ้านทำให้สตรีมีบทบาทขัดแย้งกันกับบทบาทของการเป็นมารดา ไม่สะดวกที่จะทำงานนอกบ้านไปพร้อม ๆ กับการต้องเลี้ยงดูบุตรจำนวนหลายคนได้ มีผลให้สตรีที่ทำงานนอกบ้านมีบุตรจำนวนน้อย แต่งานนอกบ้านบางชนิด เช่น เกษตรกรรมในชนบทซึ่งเป็นงานนอกบ้านจริงแต่มีได้ทำให้สตรีออกจากบ้านไปอย่างเด็ดขาด เหมือนงานรับราชการ จึงทำให้พบว่า ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมมีจำนวนบุตรมาก และจากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรรมในชนบทมีจำนวนบุตรมากกว่าครอบครัวอื่น ซึ่งอาจเนื่องมาจากมีการยอมรับการวางแผนครอบครัวในระดับต่ำเพราะอาชีพไม่เป็นอุปสรรคต่อการมีบุตรมาก (พีรศิลป์ คำนวนศิลป์ และประเสริฐ รุกไทยดี : 2521, มาลินี ชุ่มพฤษ : 2518) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่ทำงานลักษณะอาชีพที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการมีบุตรมากจะมีการยอมรับการวางแผนครอบครัวในระดับต่ำ

จำนวนบุตร

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรกับการยอมรับการวางแผนครอบครัว พิจารณาได้ดังนี้ กล่าวคือ การคุมกำเนิดมีความสัมพันธ์ทางลบกับจำนวนบุตรที่มีและกับจำนวนบุตรในอุดมคติ จากการศึกษพบว่าสตรีที่ไม่เคยคุมกำเนิดมีจำนวนบุตรจริงและจำนวนบุตรในอุดมคติ

มากกว่าสตรีที่เคยคุมกำเนิด และจำนวนบุตรที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรในอุคมคติด้วย (พีรสิทธิ์ คำนำวนศิลป์ และประเสริฐ รุกไทยดี : 2521) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สตรีสามารถให้การคุมกำเนิดในการสร้างครอบครัวให้ได้ขนาดตามต้องการ (ตามจำนวนบุตรในอุคมคติ) ได้ ดังนั้นครอบครัวใดที่มีบุตรพอแล้วหรือต้องการเว้นช่วงการมีบุตรจะมีแนวโน้มยอมรับวิธีการคุมกำเนิดและการตัดสินใจเกี่ยวกับจำนวนบุตรนี้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของบุตรด้วย กล่าวคือ เมื่อยังไม่ได้บุตรที่มีเพศตามต้องการก็จะไม่ยอมคุมกำเนิด ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องของค่านิยมของแต่ละสังคม ที่ วัชรพล ชันธไชย (2517) ศึกษาเรื่องคุณค่าของเด็กในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่เป็นภรรยาต้องการบุตรชายมากกว่าสามี โดยแสดงความเห็นว่าต้องการมีบุตรไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้บุตรชาย สตรีเหล่านี้จะยังไม่ตัดสินใจใช้วิธีคุมกำเนิด ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุกานดา สุวณิชชาติ (2521) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของสตรีที่คุมกำเนิดชั่วคราวและชนิดถาวรในสตรีที่มีบุตรเพียงพอแล้ว

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จำนวนบุตรที่มีจำนวนบุตรในอุคมคติ และ เพศของบุตรมีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการวางแผนครอบครัว

อายุแรกสมรส

การหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสกับการยอมรับการวางแผนครอบครัว ยังไม่มีข้อสรุปที่เด่นชัด เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรกับการยอมรับการวางแผนครอบครัว แต่ได้มีหลายคนศึกษาเรื่องอายุแรกสมรสกับภาวะเจริญพันธุ์โดยใช้ดัชนีเรื่องจำนวนบุตรเป็นตัวชี้วัด ซึ่งได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

การศึกษ้อิทธิพลของอายุแรกสมรสที่มีภาวะเจริญพันธุ์โดย สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร (2515) พบว่า ผู้ที่อายุแรกสมรสเมื่ออายุน้อย ๆ มีแนวโน้มที่จะไม่มีบุตรในจำนวนสูงกว่าผู้ที่อายุแรกสมรสเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่ารวมถึงสตรีไทยมุสลิมในภาคใต้ที่นิยมสมรสตั้งแต่อายุน้อย ๆ ก็จะมีแบบแผน การมีบุตรน้อยกว่า ซึ่งการค้นพบนี้ต่างจากการศึกษาของ เยาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และสมใจ เสร็จจรกิจเจริญ (2523) ที่ทำการศึกษาเรื่องภาวะเจริญพันธุ์ โดยเปรียบเทียบระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม พบว่าอายุแรกสมรสของสตรีไทยพุทธมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ในเชิงลบ กล่าวคือ จำนวนบุตรเกิดรอด บุตรที่มีชีวิตอยู่ และบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ย จะลดลงตามอายุแรกสมรสที่เพิ่มมากขึ้น และแบบแผนภาวะเจริญ

พันธุ์ เช่นนี้ พบในสตรีมุสลิมด้วย และ เมื่อพิจารณาสตรีไทยพุทธและสตรีไทยมุสลิมที่มีอายุแรกสมรสเท่า ๆ กัน พบว่า สตรีไทยพุทธมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีไทยมุสลิมทุกกลุ่มอายุแรกสมรส (เมื่อใช้ดัชนีจำนวนบุตรทั้งสามตัว เป็นตัววัด)

ปัจจัยการย้ายถิ่น

Bogue (1969) แสดงความเห็นว่าการย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ และการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเศรษฐกิจดีกว่า จะทำให้มีโอกาสในการทำงานและมีรายได้สูงกว่าในท้องถิ่นเดิม ผู้ย้ายถิ่นสามารถนำ หรือส่งเงินออมให้กับครอบครัวเป็นจำนวนมาก การย้ายถิ่นแต่ละครั้งจะต้องมีการปรับตัว ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และวิถีทางการดำเนินชีวิตและเกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ และจากการศึกษาของโกลด์สไตน์ (Goldstein : 1971) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พบว่าผู้ย้ายถิ่นมีพฤติกรรมเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ที่ทันสมัยกว่าผู้ไม่ย้ายถิ่น และผลการศึกษาของสุวรรณ ปัวทวน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสำเริง จันทรสวรรณ (2527) เรื่อง การย้ายถิ่นระยะสั้นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรชนบทในเขตพื้นที่ยากจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นระยะสั้น (ประมาณ 6 เดือน) และผู้ไม่ย้ายถิ่นเกือบทั้งหมดทราบเรื่องการวางแผนครอบครัว แหล่งข่าวที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ภายในหมู่บ้าน การยอมรับวิธีการวางแผนครอบครัว พบว่า ผู้ย้ายถิ่นระยะสั้นมีแนวโน้มของการยอมรับสูงกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่นเล็กน้อย แต่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ปัจจัยด้านข่าวสารและแหล่งข่าวสาร

ข่าวสารการวางแผนครอบครัวเป็นสื่อแปรสำคัญตัวหนึ่งที่เชื่อมโยงถึงเรื่องการยอมรับการวางแผนครอบครัว และจากการศึกษาความรู้เรื่องการรับรู้ข่าวสารในเรื่องการวางแผนครอบครัวเท่าที่ผ่านมาได้ข้อค้นพบสรุปยืนยันได้ว่าประชากรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวค่อนข้างดี ตลอดจนมีความรู้ถึงกลไกในรายละเอียดคือวิธีการคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี (ผัญพล ชันธไชย : 2517, วิฑูร โอสถานนท์ : 2516, มาลีธรรมลิขิตกุล : 2517, Meebhair:1976) และแหล่งข่าวสารที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 3 กลุ่มคือ เพื่อนและเพื่อนบ้าน แพทย์และเจ้าหน้าที่อนามัย และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น แต่จากการศึกษาทั้งหมดมีแนวโน้มว่าแหล่งข่าวสารสำคัญและมีอิทธิพลในการ

เผยแพร่เรื่องการคุมกำเนิดคือเพื่อนและเพื่อนบ้าน (วิบูล โอสถานนท์ : 2516, มาลี
ธรรมลิขิตกุล : 2517, มิ่งไผ่ คำรงโภคากุล : 2518, นำพวัลย์ กิจรักษกุล : 2522,
กระทรวงสาธารณสุข กองอนามัยครอบครัว : 2521)

ส่วนเรื่องบุคลากรผู้ทำคลอดมีอิทธิพลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวหรือไม่
ยังไม่มีการศึกษาและได้ข้อสรุปที่ชัดเจน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแพทย์และเจ้าหน้าที่อนามัย
ซึ่งอาจเป็นผู้ทำคลอดแก่ประชาชนนั้น ในการวิจัยพบว่า บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารที่
สำคัญ ดังนั้นจึงอาจทำการศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรกลุ่มนี้ในฐานะของผู้เผยแพร่ข่าวสาร
หรือแหล่งข่าวที่สำคัญได้

สำหรับการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข่าวสารกับการยอมรับการวางแผน
ครอบครัวยังไม่มีผู้ศึกษา แต่มีผู้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารกับการยอมรับ
การวางแผนครอบครัวด้วยการปฏิบัติ ซึ่งพบว่าสตรีที่มีโอกาสรับรู้ข่าวสารมาก ถ้าฐานะ
อำนวยการจะนิยมเปลี่ยนแปลงวิธีคุมกำเนิดบ่อยกว่าสตรีกลุ่มอื่น (สนิท สมัยการ และคณะ :
2522)